

Puheenvuoro

Vapaaehtoiset paljon vartijoina

Milla Niemi

Photo: Veli-Matti Väänänen

Hirvi on monella mittarilla tarkasteltuna Suomen merkittävin riistaeläin – sekä hyvässä että pahassa. Hirvenmetsästyksellä on suuri rooli maaseudun elävöittäjänä, ja syksyn jahtirupeama tuottaa miljoonia kiloja ainutlaatuisilla eräelämyksillä höystettyä riistaherkkujen raaka-ainetta. Hyvänä kakkosena listalla seuraa valkohäntäpeura eli valkohäntäkauris, jonka merkitys on maan eteläosissa ainakin taloudellisessa mielessä jopa ajanut hirven ohi. Molemmista lajeista seuraa ihmisille hyötyjen lisäksi myös haittoja: erityisesti tieliikenteessä tapahtuvat onnettomuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä hirven ja valkohäntäpeuran läsnäolon seurauksia.

Pienten hirvieläinten, pääasiassa valkohäntäpeuran, kanssa tapahtuneiden liikenneonnettomuuksien eli tutummin peurakolareiden määrä ohitti vuosittaisen hirvikolarikertymän 2000-luvun alkupuolella. Sittemmin näiden pikkusorkkaonnettomuuksien lukumääräkehitys on ollut reippaasti nousujohteinen.

Hirvieläinonnettomuuksien kirjaus hoitui aikaisemmin kokonaisuudessaan poliisin kautta. Poliisihallitus kuitenkin linjasi syksyllä 2015 poliisiin vierailevan jatkossa peurakolaripaikalla ainoastaan, mikäli onnettomuudessa on tapahtunut henkilövahinkoja tai olosuhteet muutoin edellyttävät virkavallan läsnäoloa. Käytäntömuutos ei vaikuttanut hirvionnettomuuksien kirjaukseen, mutta romahdutti poliisin ja edelleen liikenneviranomaisen tilastoihin päätyvien peurakolareiden määrään. Samalla menetettiin tärkeä valkohäntäpeurakannan arvioinnissa käytetty työkalu. Kaikeksi onneksi Suomen riistakeskus pilotoi sähköistä Oma riista -palvelua onnettomuustietojen keruussa samoihin aikoihin,

joten korvaava rekisteri saatiin käyttöön ilman pitkää katkosta. Oman riistan kautta kerättävä informaatio on monilta osin entistä laadukkaampaa, mutta vertailukelpoisia aikaisemmin tuotettujen onnettomuustilastojen kanssa tiedot eivät ole.

Vaikka pitkän aikasarjan katkeaminen on toki monessa suhteessa harmillista, tie-ekologian harrastelijatutkijana tervehdin ilolla uudistusta, jossa raportointivastuuta siirrettiin kolareiden jälkihoidosta vastaavan suurriistavirka-avun (SRVA) vapaaehtoisille. Muutoksen ansiosta Suomessa on nyt käytössä ainutlaatuisen tarkka onnettomuusaineisto, jonka avulla pystymme pureutumaan entistä paremmin esimerkiksi eläinkannan rakenteen ja onnettomuusmäärien väliseen suhteeseen. Kysymys ei ole pelkästään akateemisen uteliaisuuden tyydyttämisestä, vaan tarkentuneet tiedot onnettomuuspaikkojen sijainnista sekä kolariin joutuneista eläimistä auttavat kehittämään hirvieläinonnettomuuksien ennaltaehkäisyssä tarvittavia ratkaisuja. Lisäksi saamme hartaasti kaivatun lisätyökalun sekä valkohäntäpeura- että metsäauriskannan arvioinnin tueksi ja pääsemme entistä paremmin arvioimaan liikennekuolleisuuden merkitystä metsäpeurakannalle.

Hirvieläinonnettomuuksien jälkihoitoa ja kirjauskäytäntöjä on silti syytä tarkastella muustakin kuin tutkijan näkökulmasta. Joka vuosi vapaaehtoiset metsästäjät tekevät tuhansia lähtöjä onnettomuuspaikoille. Valtaosa hirvieläinonnettomuuksista ajoittuu syksyn kuu-kausille, ja kutsu SRVA-keikalle kilahtaa todennäköisimmin hämärän tai pimeän aikaan. Tehtävää ei helpota se, että suorittavalle portaalle saakka välittyvät tiedot tapahtumien kulusta ovat usein hataria. Ei ole tavatonta, että toimeksiannon ensimmäiset tunnit kuluvat tarkkaa onnettomuuspaikkaa etsiessä. Loukkaantuneen eläimen jäljittäminen tapahtuu usein haastavissa olosuhteissa, eikä tehtävä pääty eläimen lopettamiseen – ruhokin on vielä käsiteltävä tai hävitettävä. Harva yölliseltä SRVA-komennukselta suoraan töihin kaasuttava vapaaehtoinen kaipaa ylimääräisiä kirjallisia harjoituksia raportoinnin parissa.

Avainasemassa vapaaehtoisten toimijoiden varaan rakennettavassa onnettomuus-tilastoinnissa on tiedonkeruun helppouden varmistaminen. Suurin osa SRVA-vapaaehtoisista on onneksi tottuneita koiratutkan käyttäjiä, joten yksinkertaisen älypuhelinsovelluksen omaksuminen ei edesauta aikaistunutta hiustenlähtöä. Silti olisi hyvä pohtia, miten vapaaehtoisten jo nyt epäkiitollista ja aikaa vievää tehtävää kevennetään, ja miten toiminnan jatkumiselle ja kehittämiselle oleelliset resurssit varmistetaan. Saataisiinko esimerkiksi hätäkeskusten ja poliisin kautta kulkevaa tiedotusketjua petrattua siten, että onnettomuuspaikka löytyisi nykyistä helpommin, vai auttaisiiko riistaonnettomuusmerkin lisääminen auton pakollisten katsastusvarusteiden listaan? Pieneltäkin tuntuvat parannukset voisivat säästää vuositasolla tuhansia työtunteja.

SRVA-vapaaehtoisten tekemällä työllä on kiistatta suuri yhteiskunnallinen (ja eläin-suojelullinen!) merkitys, ja tulevaisuudessa heidän keräämäänsä onnettomuusaineistoa hyödyntävät muun muassa hirvieläinten kannanarvioinnin sekä hirvieläinonnettomuuksien ennaltaehkäisyssä työskentelevät asiantuntijat. Metsästäjävetoisesti kerättyjä aineistoja sekä ylipäätään tutkijoiden ja metsästäjien tekemää yhteistyötä on usein luonnehdittu suomalaisen riistan tutkimuksen kulmakiveksi – aivan oikeutetusti. Tutkimusrahoitukseen kohdistuneet leikkaukset ja työn muuttuminen projektiluonteiseksi vievät pohjaa pitkien aikasarjojen keräämiseltä. Jatkossa metsästäjien tekemän jalkatyön merkitys siis korostuu entisestään; tietoa päätöksenteon tueksi on tuotettava tavalla tai toisella. Riistasektorin toimijoiden on huolehdittava siitä, että edellytykset metsästäjien tekemälle vapaaehtois-työlle ovat olemassa myös tulevina vuosina.